
OKA

Az 1800 előtti, ún. régi könyvek kutatásához szeretne ez a rovat hozzájárulni. Már a 19. században elkezdődött a nyomtatott örökségünk felmérése: sokáig a *Magyar Könyvszemle* folyóirat *Magyar Könyvesház* című rovatában közölték az újabb könyvek adatait, majd bibliográfiába rendezték (RMK I–III. és pótkötetei, 1879–98, 1967, 1990–96, 2002–3). Az Országos Széchényi Könyvtárban létrejött kutatócsoport révén immáron sokkal rétegzettebben és a nyelvi hungarológiai szempont erősítésével újult meg ez a munka. (RMNY. 1–4, 1971–2013, elérhető: mek.oszk.hu), illetve a 18. századi adatok gyűjtésével kibővült (2005–2007). Legújabbban pedig a kutatás eredményei az Arcanum Kft-nek köszönhetően CD-ROM formában elérhetőek és az OSZK honlapján online-felületen kereshetőek (eRMK, elérhető: www.arcanum.hu). Ezentúl pedig részben ezeket kiegészítve, részben más szempontokkal dúsítva a rendszerezést, 2005 óta a magyarországi közös katalógus régi könyvtári anyagának legfrissebb könyvészeti tételei (MOKKA-R, elérhető: www.mokka.hu) szintén online módon kereshetőek és folyamatosan frissülnek. Mindemellett a '70-es évek óta főként szegedi kutatók vezetésével egy másik projekt keretében zajlik az 1750 előtti könyvjegyzékeknek a feltárása, kiadása (*Adattár, KtF.*, KKK etc. sorozat, www.eruditio.hu), mely lassan a végéhez ér. Vannak tehát leírások régi könyvekről és azok tulajdonosairól, s vannak adatsorok valaha létezett könyvtárakról, vagy éppen aukcióra bocsátott könyvgyűjteményekről. Úgy néz ki, hogy megérett az idő ezeknek az adatoknak az összekapcsolására: a közép- és kora újkori magyar olvasók világának megjelenítéséhez az egyik lehetőség ugyanis a könyvjegyzékek tulajdonosainak és a fennmaradt köteteknek az egybevetése, azok possessori és egyéb bejegyzéseinek a vizsgálatával. Ebben a rovatban tehát azoknak a kisebb közleményeknek, adatközléseknek szeretnénk teret adni, melyek az 1800 előtti régi irodalom kutatásához szorosan kapcsolódó filológiai újdonságokat tartalmaznak, részint olvasmány-, részint könyvtörténeti adatok vagy összegzések. A rovat követelményeinek megfelelően ez 8-10 ezer karakteres közleményeket jelent, számonként akár két-három eset leírását. A cikkeket a megszokott módon a Szerkesztőség elektronikus levélcímére (fazekas@uni-miskolc.hu) kérjük eljuttatni.

Szólósi P. Pál diák ajándéka

A franekeri egyetemen Debreceni Ember Pálnak, a későbbi neves egyháztörténésznek volt tanulótársa Szólósi P. Pál. A debreceni kollégium adattára szerint régi ismeretségről van szó: Debreceni Ember Pállal egy évben subscribáltak (1678), s lett Ember Pál négy osztály köztanítója, Szólósi és Rápóti Pap Mihály pedig contrascriba, majd senior.¹ Szellemi rokonság is lehetett köztük: Szólósi Franekerben beszerzett descartianus Poiret-kötete,² és Ember Pál rajongása Descartes-ért is erre mutatnak.³ Ember Pál ugyanis Descartes-nak a világról mondott fizikai és csillagászati jegyzeteit idézte (kiadványban név nélkül, kéziratban a filozófust dicsérő jelzőkkel). Ehhez kapcsolódik két latin nyelvű Descartes-idézete, melyet 1701. április 26-án Szatmáron Martonfalvi Sámuelnek, sógorának az albumába jegyzett be, s emellett az antik és biblikus héber mellé magyar földön igen ritka módon, egy holland közmondást is citált hollandul s latinul egyaránt („Al wat de wereldt biet, iss roock; en ander s' niett.”).⁴

Franekerben 1686 februárjában mindketten, Szólósi és Ember Pál is Campegius Vitringánál disputáltak, és ezeknek a szövegét nyomtatásban is megjelentették.⁵ Ember Pál előbb van der Waeyennél, majd Vitringánál vitázott „Auctor et Defendens”-ként, mindkét esetben az egyiptomi tizcsapásról. A második részhez írt Szólósi héber nyelvű carment. És röviddel ezután még ebben a hónapban ugyanezt honorálva Szólósinak a *De morte universalis* témában tartott disputájához Ember Pál írt köszöntő verset. Ez utóbbi kiadványnak az egyik példányával pedig Szólósi kedveskedett Debreceni P. Istvánnak. A címlapon ez áll: „Reverendi àc Clarissimi Viro Dño Stephani P. Debreceni, E[cclesiae] K[irály] Darocziensis Pastori fidelissimo, Dño et Benevolo mitt[it]”. Majd a postázás sikerét, a könyv átvételét jegyzi az alatta álló sor: „1686 29 Aug. recepit Somlyaini. Per Egrejus D. P.”.⁶ (Az utóbbi anagramma feloldása bizonytalan.) Szólósi P.

¹ Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában. I. Szerk.: Szabadi István. Debrecen, 2013. (továbbiakban: SZABADI, 2013.) 321–322. p., 2866. sz.

² Poiret magyarországi hatásához újabban ld.: OLÁH RÓBERT: Újabb adalékok és helyesbítések Apáti Madár Miklós életrajzához. In: *Egyháztörténeti Szemle*, 2013. 4. sz. 6. p.

³ OJTOZI ESZTER: Szólósi Pál és Szatmári Pap János Németalföldön vásárolt könyvei. In: *Magyar Könyvszemle*, 1992. 4. sz. 351–352. p.; CSORBA DÁVID: „A sovány lelket meg-szépíteni”. Debreceni prédikátorok. (1657–1711) Debrecen, 2008. (Nemzet, Egyház, Művelődés, 5.) 215–217. p.

⁴ Ld. Martonfalvi Sámuel albumát: Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Oct. Lat. 458. f 47r. (Inscriptiones Alborum Amicorum, 388. sz. Online: <http://iaa.bibl.u-szeged.hu> – 2014. december.) Erre Ferenc Postma hívta fel a figyelmemet, s neki köszönöm az adatot.

⁵ RMK III. 3389., 3391. Ezek beazonosításához: POSTMA, FERENC – VAN SLUIJS, JACOB: Auditorium Academiae Franekerensis. Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheitsdruckwerke der Universität und des Athenäums in Franeker, 1585–1843. Leeuwarden, 1995. (Fryske Akademy, 460.) 91/1686.2., 91/1686.3. sz.

⁶ A Debreceni Református Kollégium régi könyves állományában található könyv jelzete: RMK 1068.

Pál disputáját Szatmár város bírójának, tanácsának, esperesének és lelkészének ajánlotta, s hazaérkezvén maga is a szatmári rectorok közé állt be ez év október 4-én, s ezt a posztot töltötte be 1688. szeptember 11-én hirtelen bekövetkezett haláláig.⁷ Királydaróc Szatmár vármegyei település, így ezek a reprezentációs küldemények egy postával is érkezhettek.

Mivel Debreceni P. István nevét az egyház- és irodalomtörténeti bibliográfiák, lexikonok nem jegyzik, így csak néhány kisebb adatból tudunk róla valamit. Nógrádi Mátyás, a debreceni esperes és püspök halálára készült verseskötetben (1681) szerepel mint királydaróci lelkész,⁸ és e szerint a könyvadományozás szerint 1686-ban még ezen a helyen dolgozott. Zoványi lexikona alapján ismert tény, hogy Szilágysomlyón 1673 után (1682-től biztosan, 1686-ig) Miskolci Csulyak Gáspár, majd 1687-től egy másik debreceni ismerős, a fenti debreceni püspök fia, Nógrádi Benedek lett lelképásztor.⁹ Feltehetően nem Debreceni P. István lett Somlyón átmenetileg lelkész, hanem Keresztelő János fejevételének napján eshetett meg ott – talán az ünnep, talán más ürügyén – az ünnepélyes könyvátadás. Azt tudjuk mindenesetre, hogy Szőlősi Pál a szomszédos városban, az őt támogató Szatmárban kapott rektori állást október elejétől, s itt szolgált rövidesen bekövetkező haláláig.

(Csorba Dávid)

⁷ BURA LÁSZLÓ: A szatmári református kollégium és diákjai, 1610–1852. Kolozsvár, 1994. (Erdélyi Tudományos Füzetek, 217.), 63., 65. p. Online: Erdélyi Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://adatbank.transindex.ro> – 2014. december. A debreceni kollégium adattárának forrása azonban – tévesen – halálának idejét egy évvel korábbi időpontra, szeptemberre hozza, ld.: SZABADI, 2013. 322. p.

⁸ Parentatio lugubris super obitv ... D. Matth[iae] Nógrádi. Debrecini, é.n. [1681] (RMK II. 1480.) B1v.

⁹ ZOVÁNYI JENŐ: Magyar Protestáns Egyháztörténeti Lexikon. Szerk.: Ladányi Sándor. Bp., 1977. (3. kiad.) 407. p.